

Матыў смерці ў прозе Максіма Багдановіча і Максіма Гарэцкага

М. Багдановіч вядомы ў першую чаргу як выдатны паэт, а яго праца ў якасці празаіка да сённяшняга часу належным чынам не ацэнена: «Паказальны факт: Багдановічава проза – у супрацьлегласць яго вершам – ні разу не выходзіла асобным выданнем... І ў цені аўтара «Вянка» неяк губляліся яго празаічныя творы...» [4, с. 430].

Тым не менш і ў празаічных тэкстах выяўляецца магутны творчы патэнцыял М. Багдановіча. У іх спалучаюцца рэалістычнае і рамантычна-ўзвышанае, лірызм і драматызм, жыццесцвярджальны пафас і трагедыяны. Адною з тэм у прозе творцы з'яўляецца ваенная. У апавяданнях, прысвечаных Першай сусветнай вайне, М. Багдановіч выступае як пісьменнік-гуманіст. «Літаратура ва ўсе часы бачыла сваю місію ў выхаванні грамадскай свядомасці згодна з прынцыпамі хрысціянскай маралі, у абуджэнні пратэсту супраць жорсткасці, бесчалавечнасці, гвалту» [2, с. 22].

Пратэст супраць жорсткасці ў адносінах да чалавека – адзін з лейтматываў Багдановічавых апавяданняў. Амаль заўсёды ёсць у паэзіі, у прозе пісьменнік звяртаецца да натуралістычных апісанняў. «Вокруг лежали убитые, исковерканные раскалённым металлом сгрудов, с оторванными, переломанными членами, вырванными внутренностями» [1, с. 71]. У апавяданні-мініяцюры «Страшное» прысутнічаюць выразнае згушчэнне фарбаў, падкрэслена неэстэтычнасць малюнка. Аўтар ставіць пытанне: ці можа чалавек прывыкнуць да такіх жудасных выяў вайны. Здаецца, што можа. «На то и война. Ко всему привыкает человек» [1, с. 71], – разважае пісьменнік разам з тымі, хто застаўся пакуль што жывым (іх уясабляе нехта Сямёнаў). Аднак з раўнавагі салдата выводзіць менш страшная па сваёй сутнасці карціна, ад якой Сямёнаў здрыгануўся: па воку забітага паўзе мурашка.

Трагічная сутнасць вайны раскрыта і ў творах М. Гарэцкага. Адзнакай ваеннай прозы гэтай аўтара таксама выступае аголеная рэалістычнасць малюнкаў: «Самия розныя, страшней одна за одну, позы мёртвых: скручаныя, ніц, наўзнак з выстаўленымі ўгару, сціснутымі кулакамі. Вось адзін скручаны, як корч, з вышкінутымі вусамі, абтыканы веццем, – відаць, раненага загарадзілі таварышы ад сонца, і ён памёр у страшных муках. Дыханне сцінае мне ў горле, не магу глядзець...» [3, с. 341] («На імперыялістычнай вайне»). Як і герой мініяцюры М. Багдановіча, Лявон Задума не можа да ўсяго гэтага прывыкнуць. Аднак, паказвае М. Гарэцкі, яго душа пачынае чарсцевець, «тупець», і ўжо тое, што здавалася страшным напачатку, з часам траціць сваю вастрывню, амаль не здзіўляе, успрымаецца як звычайная справа. Аўтар праўдзіва паказвае паводзіны і адчуванні радавых удзельнікаў вайны – гэта не толькі іх гераізм, мужнасць, усведамленне абавязку перад таварышамі, але адначасова – страх і разгубленасць («Век сабе не дарую гэтай маладушнасці, калі не сказаць – трусасці, дзеля якой зняважлілі памяць таварыша» [3, с. 346]).

Мастакі слова паказваюць смерць на вайне як самую вялікую трагедыю Чалавецтва – іх творы яднае моцны антываенны і гуманістычны пафас.

1. Багдановіч, М. Поўны збор твораў : у 3 т. / М. Багдановіч. – 2-е выд. – Мінск, 2001. – Т. 2 : Маст. проза, пераклады, літаратурныя артыкулы, рэцэнзіі, нататкі, чарнавыя накіды.
2. Гарэлік, Л. Тыпалагічны дослед некаторых асаблівасцей мастацкай прозы Максіма Багдановіча і прозы сучаснай (на матэрыяле творчасці Янкі Сіпакова) / Л. Гарэлік // Максім Багдановіч – празаік, крытык, публіцыст : матэрыялы Міжнар. нав.-практ. канф., Мінск, 29 ліст. 2005 г. ; Літаратурны музей М. Багдановіча. – Мінск, 2006.
3. Гарэцкі, М. Творы : апавяданні, аповесці / М. Гарэцкі. – Мінск, 1995.
4. Мушынскі, М.І. Спадчына Багдановіча-празаіка / М.І. Мушынскі // Поўны збор твораў : у 3 т. / М. Багдановіч. – 2-е выд. – Мінск, 2001. – Т. 2 : Маст. проза, пераклады, літаратурныя артыкулы, рэцэнзіі, нататкі, чарнавыя накіды. – С. 446–480.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ